

Aleksandra Przybyłek
Uniwersytet Śląski w Katowicach
(opieka dr MagdaLena Ochwat)

Konspekt lekcji

Temat: „Ważne związane jest podobno z nami”, czyli o „Bożych stworzeniach” na podstawie wierszy Jana Brzechwy („Ludzie i zwierzęta”) i Wisławy Szymborskiej („Widziane z góry”).

Jednostka lekcyjna: blok 2 x 45 min

Korelacja z przedmiotami: etyka, biologia, religia

Klasa: VIII kl. SP

Cele lekcji:

1. **Poznawcze:**

Uczeń:

- uświadamia sobie, że każdy organizm jest ważny niezależnie od tego, jaką wartość stanowi dla człowieka
- czyta ze zrozumieniem fragment tekstu filozoficznego
- poprzez kontakt z literaturą uświadamia sobie, że zwierzę to byt autonomiczny i czujący
- zauważa wpływ Biblii na sposób postrzegania zwierząt
- dostrzega i wartościuje dwa kontrastujące ze sobą sposoby traktowania zwierząt
- dostrzega problem, jakim jest brak poszanowania praw zwierząt

2. **Kształcące:**

Uczeń:

- dokonuje porównania kategorii zwierząt w tekstach dawnych i współczesnych
- potrafi odkryć w tekście literackim przesłanie dla współczesności
- potrafi uargumentować swoje stanowisko, podzielić się swoimi refleksjami na forum
- potrafi dokonać porównania dwóch utworów poetyckich i wykorzystuje w interpretacji utworów odwołania do wartości uniwersalnych związane z postawami etycznymi

*The project is co-financed by the Governments of Czechia, Hungary, Poland and Slovakia through Visegrad Grants from International Visegrad Fund. The mission of the fund is to advance ideas for sustainable regional cooperation in Central Europe
This project was made possible through Strategic Grant No. 22020071 from the International Visegrad Fund.*

The V4 Humanities Education for the Climate. Diagnoses – Best Practices – Recommendations [HEC]

3. Wychowawcze:

Uczeń:

- zauważa, że porównania animalne są krzywdzące i deprecjonujące zwierzęta
- potrafi myśleć o świecie w kategoriach nieantropocentrycznych
- uświadamia sobie, że nie można obiektywnie porównać „zdolności” zwierząt i ludzi wg kryterium rozumowego
- zastanawia się nad tym, gdzie (i czy w ogóle) istnieje granica panowania człowieka nad zwierzęciem
- staje się wrażliwy na krzywdę zwierząt

Metody pracy:

- pogadanka
- dyskusja
- metoda ćwiczeń praktycznych
- metoda problemowa

Środki i pomoce dydaktyczne:

- fragment *Pisma Świętego - Ks. Rodzaju*
- fragment *Rozprawy o metodzie* Kartezjusza
- fragment encykliki *Sollicitudo rei socialis*
- wiersz Jana Brzechwy *Ludzie i zwierzęta*
- wiersz Wisławy Szymborskiej *Widziane z góry*
- tekst Światowej Deklaracji Praw Zwierząt

Bibliografia:

<https://opowiedzzwierze.pl/2020/02/14/jan-brzechwa-ludzie-i-zwierzeta/>
<https://opowiedzzwierze.pl/2019/02/08/wislawa-szymborska-widziane-z-gory/>
https://opoka.org.pl/biblioteka/W/WP/jan_pawel_ii/encykliki/sollicitudo.html
<https://biblia.deon.pl/rozdzial.php?id=1>
<https://wolnelektury.pl/katalog/lektura/rozprawa-o-metodzie.html>
<http://niechcianeizapomniane.org/swiatowa-deklaracja-praw-zwierzat/>

*The project is co-financed by the Governments of Czechia, Hungary, Poland and Slovakia through Visegrad Grants from International Visegrad Fund. The mission of the fund is to advance ideas for sustainable regional cooperation in Central Europe
This project was made possible through Strategic Grant No. 22020071 from the International Visegrad Fund.*

Przebieg lekcji:

Część 1: Jak traktujemy zwierzęta?

Zapisz na tablicy pytanie prowokujące do dyskusji: „Co odróżnia nas od zwierząt?”. Poproś uczniów, by chwilę zastanowili się nad odpowiedziami i udzielili ich zgodnie ze swoją wiedzą z biologii/ przekonaniem. Zapisz odpowiedzi na tablicy w formie mapy myśli/ tabelki. Zapytaj, czy te różnice są istotne, prawdziwe, weryfikowalne; jak wpływają na nasze traktowanie zwierząt? Krótko komentuj każdą wypowiedź, neguj/ polemizuj/ zgadzaj się z uczniami, zmuszając ich do dyskusji. Na tą część lekcji przeznacz 10-12 min.

Zapisz temat zajęć na tablicy.

Część 2: Analiza porównawcza wierszy Jana Brzechwy „Ludzie i zwierzęta” i Wisławy Szymborskiej „Widziane z góry”

Na początku rozdaj uczniom kartki z utworami poetyckimi. Następnie skieruj ich uwagę tylko na tekst Brzechwy. Odczytajcie go i poprowadź krótką rozmowę na jego temat. Uczniowie tworzą własne notatki obok tekstów/ podkreślają znaczące fragmenty.

Pytania pomocnicze do rozmowy:

- Na jakie różnice między ludźmi i zwierzętami zwraca uwagę autor?
- Jak rozumiesz powtarzający się w wierszu swoisty refren: „Takie właśnie są zwierzęta!/
Mają one swe problemy,/ Lecz my o tym nic nie wiemy,/ Nieświadomość określa byt,
Wstyd, proszę państwa, wstyd!”?
- Jakie postawy ludzi wobec zwierząt zostały opisane na przykładzie „historii” kury, krowy i świni?
- O co apeluje autor w ostatniej strofie utworu?
- Jakie porównania animalne znaczą? Jak wpływają one na postrzeganie zwierząt przez ludzi?
- Czy człowiek ma prawo wykorzystywać zwierzęta do swoich potrzeb? Kto mu takie prawo nadał?

Tutaj warto przytoczyć/ rozdać uczniom na kartkach fragment Ks. Rodzaju. Prowadź dyskusję dalej.

- Czy człowiek właściwie zrozumiał swoją rolę, którą wyznaczył mu Bóg? Jako podsumowanie tej części dyskusji możesz wprowadzić fragment encykliki Jana Pawła II *Sollicitudo rei socialis*.

Na tą część lekcji przeznacz ok. 25–30 min.

The V4 Humanities Education for the Climate. Diagnoses – Best Practices – Recommendations [HEC]

Skieruj uwagę uczniów na tekst Wisławy Szymborskiej. Odczytajcie go i poprowadź rozmowę na jego temat.

Pytania pomocnicze do rozmowy:

- W jaki sposób autorka prezentuje śmierć owada (jak zachowują się ludzie wobec śmierci zwierzęcia)? Co chce w ten sposób uzyskać?
- Co oznacza tytuł wiersza? Do kogo się odnosi? Jaki sposób widzenia zwierząt przedstawia?
- Czy zwierzęta naprawdę „zdychają śmiercią płytszą”? Jakie zdanie ma na ten temat autorka i w jaki sposób je sygnalizuje (zwróć uwagę na zwroty niepewności: „wygląda na to”, „jak nam się zdaje”)? Uzasadnij.
- Jaki jest stosunek podmiotu mówiącego do „patrzenia z góry” na zwierzęta?
- Czy Szymborska chce, abyśmy przejmowali się śmiercią każdego owada? Uzasadnij swoją odpowiedź.
- Jaką wymowę ma strofa: „Ich potulne duszyczki nie straszą nas nocą,/ szanują dystans,/ wiedzą, co to mores.”? Dlaczego śmierć zwierzęcia nie napawa nas grozą?
- Czy tylko człowiek jest najważniejszym „stworzeniem Bożym” na świecie? Na jakiej podstawie (jeśli w ogóle) ma prawo sądzić, że „ważne związane jest z nami”?
- Czy widzisz podobieństwa między tekstem Szymborskiej a utworem Brzechwy? Jakie (np. postawy ludzi wobec zwierząt)?

Na tą część lekcji przeznacz ok. 20–25 min.

Część 3: Jak zmienił się sposób myślenia o zwierzętach na przestrzeni wieków.

Podziel uczniów na 4-6 osobowe grupy. Każda z grup dostaje 2 teksty (w kilku egzemplarzach): fragment „Rozprawy o metodzie” oraz Światowej Deklaracji Praw Zwierząt (część każdej grupy zajmuje się jednym tekstem, a część drugim; uczniowie wymieniają się między sobą spostrzeżeniami). Uczniowie mają 10 min na zapoznanie się z tekstami i podkreślenie kluczowych kwestii. Wprowadź niezbędne informacje dotyczące Kartezjusza (w którym wieku żył, jakie poglądy reprezentował - racjonalizm). Dyskutujemy:

- W jaki sposób Kartezjusz mówi o zwierzętach? Z kim/ czym je porównuje? Jaki mogło mieć to wpływ na późniejszy sposób postrzegania zwierząt? Jakie niosło ze sobą zagrożenia? Jak myślisz, czy argumenty Kartezjusza są zgodne z prawdą? Dlaczego? (może któryś uczeń potrafi podać argumenty ściśle związane z biologią?)

Wprowadzam i wyjaśniam pojęcie ‘koncepcja zwierzęcia-maszyny’.

*The project is co-financed by the Governments of Czechia, Hungary, Poland and Slovakia through Visegrad Grants from International Visegrad Fund. The mission of the fund is to advance ideas for sustainable regional cooperation in Central Europe
This project was made possible through Strategic Grant No. 22020071 from the International Visegrad Fund.*

The V4 Humanities Education for the Climate. Diagnoses – Best Practices – Recommendations [HEC]

- Jak zmieniła się sytuacja zwierząt po uchwaleniu ŚDPZ (zwrócenie uwagi na to, co sugeruje sama nazwa - zwierzęta mają prawa, a więc są traktowane na równi z człowiekiem)? Jak myślisz, czy Kartezjusz zgodziłby się z postanowieniami deklaracji i dlaczego?

Na koniec lekcji skłoń uczniów do refleksji nad problemem słuszności wartościowania „Bożych stworzeń” ze względu na kryterium rozumu/ zdolności posługiwania się mową jest słuszne (w kontekście omówionych tekstów, zwłaszcza poetyckich ---> „ważne związane jest podobno z nami”, „nieświadomość określa byt/ wstyd, proszę państwa, wstyd!”)

Na dyskusję poświęć ok. 15-18 min. Zapisz na tablicy pracę domową.

Praca domowa:

1. Sporządź krótką notatkę z lekcji (1-2 zdania o każdym omówionym tekście).
2. Wyszukaj w Internecie informacji o tym, czy ŚDPZ jest współcześnie respektowana w Polsce – jeśli nie, dowiedz się, dlaczego tak jest i jak można to zmienić. Zbierz (np. w tabelce) kilka przykładów ilustrujących brak poszanowania praw zwierząt na świecie. Zastanów się, jakie mogą być tego skutki.

Materiały wykorzystane na lekcji:

Wisława Szymborska, *Widziane z góry*

Na polnej drodze leży martwy żuk.
Trzy pary nóżek złożył na brzuchu starannie.
Zamiast bełtadu śmierci – schludność i porządek.
Groza tego widoku jest umiarkowana,
zakres ściśle lokalny od perzu do mięty.
Smutek się nie udziela.
Niebo jest błękitne.

Dla naszego spokoju, śmiercią jakby płytszą
nie umierają, ale zdychają zwierzęta
tracąc – chcemy w to wierzyć – mniej czucia
i świata,
schodząc – jak nam się zdaje – z mniej tragicznej
sceny.

Ich potulne duszyczki nie straszą nas nocą,
szanują dystans,
wiedzą, co to mores.

*The project is co-financed by the Governments of Czechia, Hungary, Poland and Slovakia through Visegrad Grants from International Visegrad Fund. The mission of the fund is to advance ideas for sustainable regional cooperation in Central Europe
This project was made possible through Strategic Grant No. 22020071 from the International Visegrad Fund.*

The V4 Humanities Education for the Climate. Diagnoses – Best Practices – Recommendations [HEC]

I oto ten na drodze martwy żuk
w nieopłakany stan ku słońcu polśniewa.
Wystarczy o nim tyle pomyśleć, co spojrzeć:
wygląda, że nie stało mu się nic ważnego.

Ważne związane jest podobno z nami.
Na życie tylko nasze, naszą tylko śmierć,
śmierć, która wymuszonym cieszy się
pierwszeństwem.

Z: Wisława Szymborska. *Wielka Liczba*. Czytelnik, Warszawa 1976.

Jan Brzechwa *Ludzie i zwierzęta*

Nikt z nas nigdy nie pamięta,
Że prócz ludzi są zwierzęta,
Które mają własne życie
Nie zbadane należycie.
Zwierzę zna się na higienie,
Zwierzę ceni współistnienie,
Zwierzę je, gdy głód poczuje,
Kocha zaś, gdy czuje ruję.
Ma w tych sprawach zakres węższy:
Przez okrągły rok nie węższy
I natrętnie się nie pęta.
Takie właśnie są zwierzęta!
Mają one swe problemy,
Lecz my o tym nic nie wiemy,
Nieświadomość określa byt,
Wstyd, proszę państwa, wstyd!

Jest, na przykład, zwierzę – krowa
Oswojona i domowa.
Czy jałówką zostać może?
Skąd! Bo już jest byk w oborze,
Przymus, gwałt, po prostu świństwo!
A świadome macierzyństwo?
A kto da całusa krowie?
Kto jej czule słówko powie?

*The project is co-financed by the Governments of Czechia, Hungary, Poland and Slovakia through Visegrad Grants from International Visegrad Fund. The mission of the fund is to advance ideas for sustainable regional cooperation in Central Europe
This project was made possible through Strategic Grant No. 22020071 from the International Visegrad Fund.*

The V4 Humanities Education for the Climate. Diagnoses – Best Practices – Recommendations [HEC]

Kto głód piezczot jej nasyci?
Gdzież są zacni sodomici,
Sodomici-humaniści?
Krowich pragnień nikt nie ziści!
Mają krowy swe problemy,
Lecz my o tym nic nie wiemy,
Nieświadomość określa byt,
Wstyd, proszę państwa, wstyd!

Albo kura! Która kura
Chociaż coś u ludzi wskóra?
Kura znosi swoje jajo,
Ludzie jajo zabierają!
Ona siły swe podwaja,
Znosi coraz nowe jaja,
Lecz wnet ludzie je przechwyca,
By się raczyć jajeczną,
I ta postać tak szlachetna,
Choć wciąż rodzi – jest bezdzietna.
A czy kura to bohema?
Nie! Chce dziecko mieć! I nie ma.
Kury mają swe problemy,
Lecz my o tym nic nie wiemy,
Nieświadomość określa byt,
Wstyd, proszę państwa, wstyd!

Jest też inne zwierzę – świnia.
I co człowiek z nią wyczynia?
Schab, golonkę, świńskie mięso
Je, aż uszy mu się trzęsą,
Lecz gdy się już dobrze naje,
Proszę – co za obyczaje!
Pierwszy lepszy drab z Powiśla
Wpadłszy w złość – od świń wymyśla
I nazywa świńskim ryjem
Każdą gębę, którą bije.
Czy ten objaw chuligaństwa
To nie świństwo, proszę państwa?
Mają świnie swe problemy
Lecz my o tym nic nie wiemy,
Nieświadomość określa byt,
Wstyd, proszę państwa, wstyd!

*The project is co-financed by the Governments of Czechia, Hungary, Poland and Slovakia through Visegrad Grants from International Visegrad Fund. The mission of the fund is to advance ideas for sustainable regional cooperation in Central Europe
This project was made possible through Strategic Grant No. 22020071 from the International Visegrad Fund.*

The V4 Humanities Education for the Climate. Diagnoses – Best Practices – Recommendations [HEC]

Ludzie! Zmieńcie swe narowy,
Niech nie psuje wam opinii,
Że ktoś w sobie ma coś z krowy,
Z kury albo wręcz ze świni.

Fragment Pisma Świętego - Ks. Rodzaju

24 Potem Bóg rzekł: «Niechaj ziemia wyda istoty żywe różnego rodzaju: bydło, zwierzęta pełzające i dzikie zwierzęta według ich rodzajów!» I stało się tak. 25 Bóg uczynił różne rodzaje dzikich zwierząt, bydła i wszelkich zwierząt pełzających po ziemi. I widział Bóg, że były dobre. 26 ^{3A} wreszcie rzekł Bóg: «Uczyńmy człowieka na Nasz obraz, podobnego Nam. Niech panuje nad rybami morskimi, nad ptactwem powietrznym, nad bydłem, nad ziemią i nad wszystkimi zwierzętami pełzającymi po ziemi!» 27 Stworzył więc Bóg człowieka na swój obraz, na obraz Boży go stworzył: stworzył mężczyznę i niewiastę. 28 Po czym Bóg im błogosławił, mówiąc do nich: «Bądźcie płodni i rozmnażajcie się, abyście zaludnili ziemię i uczynili ją sobie poddaną; **abyście panowali nad rybami morskimi, nad ptactwem powietrznym i nad wszystkimi zwierzętami pełzającymi po ziemi**». 29 I rzekł Bóg: «Oto wam daję wszelką roślinę przynoszącą ziarno po całej ziemi i wszelkie drzewo, którego owoc ma w sobie nasienie: dla was będą one pokarmem. 30 A dla wszelkiego zwierzęcia polnego i dla wszelkiego ptactwa w powietrzu, i dla wszystkiego, co się porusza po ziemi i ma w sobie pierwiastek życia, będzie pokarmem wszelka trawa zielona». I stało się tak. 31 A Bóg widział, że wszystko, co uczynił, było bardzo dobre. I tak upłynął wieczór i poranek - dzień szósty.

Fragment „Rozprawy o metodzie” Kartezjusza

Owóż, za pomocą tych samych dwu środków można również osądzić różnicę, jaka jest między ludźmi a zwierzętami. Jest to rzecz nader godna uwagi, że nie ma ludzi tak tępych i głupich, nie wyjmując nawet szaleńców, iżby nie byli zdolni zebrać do kupy rozmaitych słów i ułożyć z nich zdania, którym zdołają wyrazić swą myśl; przeciwnie zaś, nie ma innego zwierzęcia, choćby było najdoskonalsze i najbogaciej obdarzone, aby dokazało tegoż samego. A nie dzieje się to dlatego, iżby im nie stało organów. Widzimy, iż sroki i papugi mogą wymawiać słowa tak jak i my, a wszelako nie mogą mówić jak my, to znaczy objawiając, iż myślą to, co mówią. Przeciwnie, ludzie, którzy, będąc z urodzenia głusi i niemi, pozbawieni są, tyleż albo więcej co bydłeta, organów służących innym do mówienia, zwyczajni są wymyślać sami z siebie jakieś znaki, i za pomocą nich porozumiewają się z osobami, które przebywając zwyczajnie w ich towarzystwie, mają możliwość wyuczenia się tego języka. To świadczy nie tylko, iż zwierzęta

*The project is co-financed by the Governments of Czechia, Hungary, Poland and Slovakia through Visegrad Grants from International Visegrad Fund. The mission of the fund is to advance ideas for sustainable regional cooperation in Central Europe
This project was made possible through Strategic Grant No. 22020071 from the International Visegrad Fund.*

The V4 Humanities Education for the Climate. Diagnoses – Best Practices – Recommendations [HEC]

mają mniej rozumu niż ludzie, ale że nie mają go wcale, widzimy bowiem, iż potrzeba go bardzo mało, aby umieć mówić. Co więcej, między zwierzętami jednego gatunku widzi się nierówność, równie dobrze co między ludźmi; jedne łatwiejsze są do wytresowania niż inne; otóż, nie do wiary jest, aby małpa lub papuga, która by była najdoskonalszą w swoim gatunku, nie dorównała w tym najtępszemu dziecku, lub bodaj dziecku mającemu mózg zmałowany, gdyby nie to, iż dusza ich jest przyrody zgoła innej niż nasza. A nie należy mieszać mowy z naturalnymi poruszeniami, które wyrażają namiętności i które machina może naśladować zarówno dobrze jak zwierzę; ani też myśleć, jak niektórzy starożytni, iż zwierzęta mówią, tylko my nie rozumiemy ich mowy. Gdyby to było prawdą, skoro mają wiele organów, które pokrewne są naszym, mogłyby równie dobrze dać się zrozumieć nam, jak swoim bliźnim. Rzeczą również bardzo godną uwagi jest to, że mimo iż wiele zwierząt objawia większą od nas przemyślność w niektórych uczynkach, widzimy, iż te same nie objawiają jej wcale w wielu innych sprawach. To zatem, co robią lepiej od nas, nie dowodzi, że mają rozum, w ten sposób bowiem miałyby go więcej niż którykolwiek z nas i poczynąłyby sobie lepiej w każdej innej rzeczy; ale raczej, że go nie mają i że to natura w nich działa wedle ukształtowania ich organów. Podobnie widzimy, iż zegar, który składa się tylko z kółek i sprężyn, może liczyć godziny i mierzyć czas bardziej trafnie, niż my z całą naszą roztropnością.

Fragment encykliki Jana Pawła II *Sollicitudo rei socialis*

34. Moralny charakter rozwoju nie może także pomijać milczeniem poszanowania *bytów tworzących* widzialną naturę, którą Grecy, czyniąc aluzję właśnie do *porządku*, jaki ją wyróżnia, nazywali „kosmosem”. Ta rzeczywistość wymaga także poszanowania z trzech względów, nad którymi warto się poważnie zastanowić.

Pierwszy *wzgląd* polega na konieczności *lepszego uświadomienia* sobie, że nie można bezkarnie używać różnego rodzaju bytów, żyjących czy nieożywionych — składników naturalnych, roślin, zwierząt — w sposób dowolny, jedynie według własnych potrzeb gospodarczych. Przeciwnie, należy brać pod uwagę *naturę każdego bytu* oraz ich *wzajemne powiązanie* w uporządkowany system, którym właśnie jest kosmos.

**Światowa Deklaracja Praw Zwierząt
uchwalona przez UNESCO w dniu 15.10.1978 w Paryżu**

WSTĘP

...Z uwagi na to, że każde zwierzę, jako istota żywa, ma prawa w sferze moralnej; że nieznanomość i nieuznawanie tych praw spowodziły człowieka i prowadzą go nadal na drogę przestępstw przeciwko naturze i zwierzętom; że uznanie przez gatunek ludzki

*The project is co-financed by the Governments of Czechia, Hungary, Poland and Slovakia through Visegrad Grants from International Visegrad Fund. The mission of the fund is to advance ideas for sustainable regional cooperation in Central Europe
This project was made possible through Strategic Grant No. 22020071 from the International Visegrad Fund.*

The V4 Humanities Education for the Climate. Diagnoses – Best Practices – Recommendations [HEC]

prawa innych gatunków zwierzęcych do egzystencji stanowi podstawę do współistnienia wszystkich istot żywych;

że człowiek dopuścił się zbrodni wytopienia wielu gatunków zwierzęcych i że nadal istnieje ta sama groźba; że poszanowanie zwierząt przez człowieka wiąże się z poszanowaniem ludzi między sobą i że już od najmłodszych lat należy uczyć człowieka obserwować, rozumieć, szanować i kochać zwierzęta...

NINIEJSZYM OBWIESZCZA SIĘ:

Art.1.

Wszystkie zwierzęta rodzą się równe wobec życia i mają te same prawa do istnienia.

Art.2.

a/ Każde zwierzę ma prawo do poszanowania

b/ Człowiek, jako gatunek zwierzęcy, nie może rościć sobie prawa do tępienia innych zwierząt ani do ich niehumanitarnego wyzyskiwania. Ma natomiast obowiązek wykorzystania całej swej wiedzy dla dobra zwierząt.

c/ Każde zwierzę ma prawo oczekiwać od człowieka poszanowania, opieki i ochrony.

Art. 3.

a/ Żadne zwierzę nie może być przedmiotem maltretowania i aktów okrucieństwa.

b/ Jeśli okaże się, że śmierć zwierzęcia jest konieczna, należy uśmiercić je szybko, nie narażając na ból i trwogę.

Art.4.

Każde zwierzę, które należy do gatunku dzikiego, ma prawo do życia na wolności w swym naturalnym otoczeniu: ziemskim, powietrznym lub wodnym, oraz prawo do rozmnażania się. Każde pozbawienie wolności, choćby w celach edukacyjnych jest pogwałceniem tego prawa.

Art.5.

a/ Każde zwierzę, należące do gatunku, który żyje zazwyczaj w środowisku ludzkim, ma prawo żyć i rosnąć zgodnie z rytmem i warunkami życia i wolności właściwymi dla swego gatunku.

b/ Każde zakłócenie tego rytmu i tych warunków przez człowieka w celach merkantylnych, jest pogwałceniem tego prawa.

Art.6.

a/ Każde zwierzę, które człowiek wybrał na swego towarzysza, ma prawo żyć tak długo, jak pozwala na to jego gatunkowi natura.

b/ Porzucenie zwierzęcia jest aktem okrutnym i nikczemnym.

*The project is co-financed by the Governments of Czechia, Hungary, Poland and Slovakia through Visegrad Grants from International Visegrad Fund. The mission of the fund is to advance ideas for sustainable regional cooperation in Central Europe
This project was made possible through Strategic Grant No. 22020071 from the International Visegrad Fund.*

The V4 Humanities Education for the Climate. Diagnoses – Best Practices – Recommendations [HEC]

Art.7.

Każde zwierzę pracujące dla człowieka ma prawo do rozsądnego ograniczania czasu i intensywności pracy, do właściwego wyżywienia i wypoczynku.

Art.8.

a/ Doświadczenia na zwierzętach, które wiążą się z cierpieniem fizycznym i psychicznym, są pogwałceniem praw zwierzęcia, zarówno w przypadku doświadczeń medycznych, naukowych, handlowych jak i wszystkich innych.

b/ Należy w tym celu stosować i rozwijać metody zastępcze.

Art.9.

Jeżeli człowiek hoduje zwierzę w celach żywnościowych, należy je karmić, hodować, przewozić i uśmiercać, nie narażając go na niepokój i ból.

Art.10.

a/ Żadne zwierzę nie może być traktowane jako zabawka dla człowieka.

b/ Wystawianie zwierząt na pokaz, oraz widowiska z udziałem zwierząt narażają na szwank godność zwierzęcia.

Art.11.

Każdy akt, prowadzący do zabicia zwierzęcia bez koniecznej potrzeby jest mordem, czyli zbrodnią przeciw życiu.

Art.12.

a/ Każdy akt prowadzący do uśmiercania dużej ilości zwierząt dzikich, jest masowym morderstwem, czyli zbrodnią przeciw gatunkowi.

b/ Niszczenie i zatrucie środowiska naturalnego sieje śmierć.

Art. 13.

a/ Zwierzę martwe należy traktować z poszanowaniem.

b/ Sceny przemocy, której ofiarą padają zwierzęta, nie powinny mieć wstępu na ekrany kin i telewizji, chyba że jest to demonstracja zbrodni dokonywanych na zwierzętach.

Art.14.

a/ Stowarzyszenia ochrony i opieki zwierząt powinny mieć przedstawicieli na szczeblu rządowym.

b/ Prawa zwierząt powinny być ustawowo chronione tak jak prawa ludzi.

*The project is co-financed by the Governments of Czechia, Hungary, Poland and Slovakia through Visegrad Grants from International Visegrad Fund. The mission of the fund is to advance ideas for sustainable regional cooperation in Central Europe
This project was made possible through Strategic Grant No. 22020071 from the International Visegrad Fund.*

